

Kerecsi Klára

Mi az oka, hogy Magyarországon a közösségi bűnmegelőzés lábra nem tud kapni?

Elnézést kérek az Olvasótól, hogy parafrazeáltam Katona József 1821-ben megjelent tanulmányának címét (*Mi az oka, hogy Magyarországon a játékszíni költőmesterség lábra nem tud kapni?*). Katona ebben pontokba szedi, hogy miért nincs hazai színjátszás. Én a következőkben annak erdek a nyomába, hogy miért csak beszélünk – igaz, sokszor igen színesen – a bűnmegelőzés hasznáról, a gyakorlati tapasztalatok és eredmények azonban nem ennyire fényesek.

A bűnmegelőzés európai jellemzői

Az EU legjobb „exportcikke” a jóléti állam, nem véletlen, hogy a nyugat-európai országok váltak migrációs célpontokká. Az európai szociális modell két fő értéke a szolidaritás és a társadalmi összetartozás.¹ A kutatások szerint az EU-polgárok nagy valószínűséggel értenek azzal egyet, hogy a bűnözést a fiatalok körében valamilyen szociális vagy egyéb depriváció magyarázza: minden négy emberből több mint három ért egyet azzal, hogy a fiatalkori bűnözéshez vezet a szegénység és a munkanélküliség (81%), és kevesebb bűncselekményt követnének el, ha erősebben fegyelmeznék őket (78%). Minden három megkérdezettből kettő (67%) ért egyet azzal, hogy a jobb oktatás visszatárhata a bűnözéstől.² Még a jóléti ellátások szintjét tekintve legfejlettebb

¹ FERGE 2002.

² DG PRESS 2003.

skandináv országokban is a népességnek majdnem a fele vélekedik úgy, hogy a társadalmi osztályok közötti különbség túlságosan is nagy.³ A fentiek alapján tehát a még ma is érvényesülő európai értékekhez sorolható a kiugró társadalmi egyenlőtlenségeket elutasító, valamint a társadalom veszteseivel kapcsolatos támogató európai attitűd.⁴

Ezek a humanista tradíciók formálták azokat az értelmezési kereteket, amelyek között az európai országok kriminál- és bűnmegelőzési politikája kialakult. Az Unió szintjén elfogadott központi céllá vált a foglalkoztatás növelése, a kirekesztés elleni küzdelem, a társadalmi összetartozás erősítése. Felvethető természetesen, hogy a társadalmi befogadásról szóló jelenkori diskurzusok egy olyan világba történő befogadásra utalnak, amely egyre gyorsabb ütemben tűnik el. Tagadhatatlan ugyanis, hogy az európai világ is megváltozott az elmúlt évtizedekben: csökkent a foglalkoztatás lehetősége, módosult a család szerkezete és a helyi közösség jellege. A bűnmegelőzés értelmezésénél tehát figyelembe kell venni, hogy a világban szociálpolitikai paradigmaváltás zajlik: a 20. századi modern jóléti állam szociálpolitikáját váltotta/váltja fel a posztmodern, neoliberais szociálpolitika, amely az egyenlőtlenségek korlátlan elfogadása felé tendál, s a társadalmi újratermelés egészéért vállalt közfelelősség helyébe az egyéni felelősség lép.

Mindezzel együtt a 20. század utolsó évtizedére a szakemberek és a nemzetközi szervezetek számára elfogadottá vált, hogy a bűnmegelőzési koncepciók legfontosabb jellemzője a hosszú távú és átfogó stratégiai szemlélet, amely fokozottan épít a bűnmegelőzés szereplőinek együttműködésére, az állam és a helyi demokrácia szervezeteire, a civil szféra közreműködésére, a közösségek és nem utolsósorban az állampolgár részvételére.⁵

A közösségi bűnmegelőzés gondolata egyaránt tekinthető filozófiának (azaz egy gondolkodásmódnak), illetve szervezeti stratégiának (azaz egy olyan módnak, ahogy a filozófia megvalósul). E gondolkodásmód és szervezeti stratégia gyakorlati érvényesülését akadályozza a társadalom szolidaritásának csökkenése a rossz helyzetű csoportokkal szemben. Egy hazai vizsgálat szerint a vizsgálati személyek 85%-a a segélyek szigorúbb elbírálását igényelné, és erre érdemtelennek tekinti az alkoholistát és a bűnelkövetőt.⁶ A cigány népességgel kapcsolatos diszkrimináció a hatóságok viszonyulásában is megjelenik – bár ezzel

³ BONDESON 2003: 57.

⁴ JUNGER-TAS 2002.

⁵ BORBÍRÓ [é. n.].

⁶ MANKÓ 1999.

Mi az oka, hogy Magyarországon a közösségi bűnmegelőzés lábra nem tud kapni?

111

kapcsolatosan kevés hazai adat áll rendelkezésünkre. A Helsinki Bizottság az igazoltatások gyakorlatán keresztül vizsgálta a rendőrségi diszkriminációt. A kutatás eredményei határozottan jelzik a rendőröknek a romákkal kapcsolatos elfogultságát. Az adatok szerint az összes igazoltatás 22%-a érintett cigány személyeket, miközben a romák a teljes népesség 6–8%-át adják.⁷

Bűnmegelőzés Magyarországon

Magyarországon az 1980-as évekre jött létre az a szakmai és politikai környezet, amely már egyértelműen támogatta a rendszerezett bűnmegelőzés gondolatát.⁸ Az 1980-as évek közepén a Magyar Tudományos Akadémia Társadalmi Beilleszkedési Zavarok Kutatási Főiránya keretében lefolytatott kutatások eredményei egyértelművé tették, hogy a különböző deviáns viselkedési formák mögött hasonló szocializációs zavarok és családi bajok rejlenek. E vizsgálatok a deviancia új megjelenési formáit és a kezelőrendszer hiányosságait is jelezték. Az 1980-as évek végére a hazai kriminológia eredményeinek köszönhetően elfogadottá vált az a nézet, hogy a bűnözéskontroll csak komplex rendszerként működtethető, és a bűnözés megelőzése a büntetőjog eszközein túlmutató, többszintű és összetett társadalmi feladat.

Magyarország elmúlt három évtizedét a folyamatos változás és a társadalmi turbulenciák jellemezték. Az 1989-es rendszerváltás után egy ideig úgy tűnt, hogy mindenki (de legalábbis a többség) profitál a politikai változásokból. A „csodavárással” lehet a leginkább jellemezni a polgárok általános hozzáállását a rendszerváltás általuk várt következményeihez. Kifejezetten lelkesen fogadták az új társadalmi nyitás lehetőségét. Olyan új erkölcsi rendszerre, politikai szabadságra és piacgazdaságra vágytak, amely a korlátlan piac hátrányai nélkül oldja meg a korábbi „hiánygazdaság” kellemetlenségeit. Bízta abban, hogy a „koraszülött jóléti állam”⁹ érintetlen marad. Ferge szerint „a diktatúrákban nem létezhet igazi jóléti állam. A jóléti állam megteremtése megköveteli az egyénektől és szervezetektől, hogy kiálljanak az állampolgárok szükségleteiért, tárgyaljanak és konfrontálódjanak a hatóságokkal, ha szükséges,

⁷ KÁDÁR et al. 2008.

⁸ A magyar bűnmegelőzési rendszer történeti áttekintésénél felhasználtam Borbíró Andrea *Kriminálpolitika és bűnmegelőzés a késő-modernitásban* című doktori értekezésének 6. fejezetét. Lásd: BORBÍRÓ 2011.

⁹ KORNAI 1996.

és olyan rendszereket hozzanak létre, amelyekben kölcsönösen megegyeznek. Diktatúrában a kormánypárt minden jóléti rendszerelemet létrehozhat, akár az álszakszervezetek együttműködésének homlokzatával is. Hiányzik azonban a szabad szervezkedés, a képviselőlet megválasztása, a foglalkoztatás és a nyilvános konszenzus”.¹⁰

Senki nem figyelmeztette a közvéleményt, hogy a rendszerváltás kezdetben nem kínál mást, csak „vért, verítéket és könnyeket” – ahogy Winston Churchill fogalmazott parlamenti beszédében a világháborús részvétel következményeiről. A magyar emberek nem látták a politikai rendszerváltás függőnye mögött felsejlő társadalmi problémákat, a munkanélküliséget, a növekvő bűnözést és társadalmi különbségeket a társadalmi rétegek között. Az emberek többsége elvesztette alacsony színvonalú, de létező jóléti hálóját (a szocialista rendszer lényegét) anélkül, hogy a kapitalista rendszer előnyeiben részesült volna.

Magyarországon a hivatalosan regisztrált adatok alapján a népesség 3%-a vált bűncselekmény sértettjévé 2003-ban. Az Országos Kriminológiai Intézet által ugyanebben az évben végzett viktimológiai vizsgálat (N = 10 020) szerint a felnőtt korú népesség 12%-a vált bűncselekmény áldozatává 2002-ben, de csak minden második bűnesetet jelentettek.¹¹ A viktimizációs ráta területileg egyre nagyobb koncentrációt mutatott, lásd hasonlóan az Egyesült Királyság rendőrségi adataihoz, amelyek szerint a regisztrált rablások 2/3-a a települési egységek 10%-ában fordult elő, de ezeken a településeken él a népesség 22%-a.¹² A városi lakosok Magyarországon 25–30%-kal nagyobb valószínűséggel tapasztalják meg a sértetté válást, mint a más területeken lakók. „Az összes vagyon elleni bűnözés több mint fele – és az összes vagyon elleni bűncselekmény áldozatainak több mint egyharmada – valószínűleg Anglia és Wales közösségeinek 1/5-ében található” – írja Crawford.¹³ A biztonság hiánya, a létbizonytalanságból fakadó feszültség és a bűnözéstől való félelem komplex szociálpszichológiai problémává vált. A gyorsan változó új világ fejleményeire nem volt kidolgozott eszköz-rendszere a kormányzati politikának.

A rendszerváltást követő években a kriminálpolitika alakítója kettős kihívással nézett szembe: a bűnözés növekedése (1) a közösségi biztonságérzet csökkenésével párosult, és (2) a büntetőjogi intézményrendszer liberalizálódásával párhuzamosan zajlott (például a halálbüntetés vagy a szigorított őrizet

¹⁰ FERGE 2014.

¹¹ BARABÁS 2004.

¹² SMITH–ALLEN 2004.

¹³ CRAWFORD 1999.

eltörlése). A rendszerváltás utáni időszakot a prevenció cél- és eszközrendszer alakulásának következetlensége jellemezte, és a hazai bűnözéskontroll történetének fordulópontjai erősen kötődnek a kormányzati ciklusokhoz.¹⁴ A rendszerváltást követő első 15 évben nem is sikerült hosszú távú koherens koncepcionális szemléletet érvényesíteni, noha erre az intézményi és társadalmi átalakulásban égető szükség lett volna.¹⁵ A 2010-es évektől érvényesülő illiberális kriminálpolitika kétségtelenül koherens és konzekvens, bár a bűnmegelőzésről vallott felfogása korlátozottabb, mint az a nyugat-európai demokráciákban megszokott.

Az első szabadon választott konzervatív kormány (1990–1994) racionális és humánus büntető igazságszolgáltatási politikát követett a növekvő bűnözés során, de nem érdekelt a bűnmegelőzés témaköre. Az önkormányzati törvény a helyi autonómiákra telepítette a közbiztonság helyi feladatainak ellátását, azonban sem e feladatok ellátásnak módjáról, sem a szükséges anyagi eszközök forrásáról nem gondoskodott. A bűnmegelőzés elsődleges letéteményese így a rendőrség lett, amely már a rendszerváltás előtt is aktív volt a bűnmegelőzés területén. Nem alakult ki azonban az az átfogó koncepció, amely a rendőrség bűnmegelőzési feladatait tisztázta volna. Az önkormányzatok és a rendőrség között kialakult kapcsolatokat a rendőrségi forráshiányok generálták. Az önkormányzatok anyagilag támogatták a helyi rendőrkapitányságokat gépjárművek, számítástechnikai eszközök beszerzésével, rendőrök jutalmazásához történő hozzájárulással, szabadidős rendőrök foglalkoztatása pénzügyi feltételeinek megteremtésével, de azon kívül, hogy „több rendőrt az utcákra”, nem tudták megfogalmazni igényeiket, vagyis azt, hogy milyen „többlet-szolgáltatásra” tartanak igényt, milyen együttműködési formák kialakítását javasolják a helyi közösség biztonságának erősítése érdekében.

A rendszerváltást követő években – a polgároknak az állam biztonsággal kapcsolatos intézményrendszere hiányosságaira reakcióként – megindult a civil önvédelmi mozgalmak szerveződése. Ezek közül a legjelentősebb a polgárőrség, amely néhány év alatt a hazai bűnmegelőzési rendszer meghatározó szereplőjévé vált, illetve a Szomszédok Egymásért Mozgalom – amely azonban a 2000-es évek közepére láthatatlanná vált. 1990-ben jött létre az első áldozatvédelemmel foglalkozó hazai civil szervezet, a Fehér Gyűrű Egyesület. A kilencvenes évek

¹⁴ LÉVAY 2009; LIGETI 2008; KEREZSI 2010: 57–60; BUDAVÁRI 2023; BEZERÉDI 2023.

¹⁵ BORBÍRÓ 2011.

elején megszaporodott a biztonsági vállalkozások száma is, amelyek jelentős piaci erőforrást vontak be a bűnmegelőzés rendszerébe.

A többszintű bűnmegelőzési rendszer intézményesülésében a szocialista-liberális koalíciós kormány (1994–1998) tevékenysége jelentette az első fordulópontot. 1995-ben a bűnmegelőzés kormányzati szakmai szerveként jött létre az Országos Bűnmegelőzési Tanács (OBmT), amelynek létrehozásával a kormány deklarálta a hosszú távú, komplex bűnmegelőzési stratégia melletti elkötelezettségét. A deklaráción kívül nem is nagyon tett mást, mert anyagi forrásokat egyáltalán nem bocsátott az OBmT rendelkezésére. Az OBmT és az Országos Kriminológiai Intézet (OKRI) együtt készítette el 1997-ben a rendszerváltás utáni első koherens hazai bűnmegelőzési programot (Országos Bűnmegelőzési Program).¹⁶ Az OBP elkészítése jelentős tudományos tevékenység volt, de a javaslatok hasznosítása szóba sem került. A program a bűnmegelőzési feladatokat a kormányra és a helyi önkormányzatokra telepítette, s a prevenció megvalósítását nem csupán rendőrségi feladatnak tekintette.

Az 1998-as volt az első olyan választási év, amelyben a közbiztonság kiemelt kérdéssé vált.¹⁷ A győztes konzervatív párt „jog és rend” retorikája egyértelműen visszatükröződött mind a büntetőpolitika, mind pedig a bűnmegelőzés új prioritásaiban. A jobboldali központi kormányzat (1998–2002) elképzelése az volt, hogy a „keményen a bűnözéssel” jellemezhető kriminálpolitika megfelelően helyettesíti a bűnmegelőzési politikát. A „jog és rend” választási ígéreteit követte a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés jogintézménye, a „látható rendőrség” koncepciója és a börtönépítési program megkezdése. Átalakult az OBmT feladatköre, amelybe új prioritásként került bele az áldozatvédelem, a drogprevenció és a korrupció elleni harc. 1999-től tehát az áldozatvédelem korábban csaknem kizárólagosan civil formában történő ellátását felváltja az aktív állami szerepvállalás, majd a későbbiekben az állami intézményrendszer kiépítése.

Mindezek alapján a bűnmegelőzés meglehetősen ellentmondásos képe alakult ki az ezredfordulóra. Továbbra sem sikerült rendezni az önkormányzati szerepvállalást a helyi közbiztonsági feladatok ellátásában, és a bűnmegelőzés hatékony intézményrendszerének kialakítása sem vált politikai prioritássá. Az áldozatvédelem rendszerének kialakítása kétségtelenül fontos lépés volt, de közvetlen jelentősége a bűnmegelőzés területén nem volt érezhető.

¹⁶ Országos Bűnmegelőzési Program 1997.

¹⁷ KEREZSI 2010: 57–60.

Mi az oka, hogy Magyarországon a közösségi bűnmegelőzés lábra nem tud kapni?

2011
2012
2013

2002-ben, a szocialista-liberális kormánykoalíció intézkedései az ún. kétnyomtávú kriminálpolitika érvényesítését szolgálták. A bűnmegelőzés területén ez a ciklus hozta meg a bűnmegelőzési politika önállósodását, és ezzel összefüggésben a bűnmegelőzés intézményeinek – így különösen a prevenció szempontjából különösen fontos büntető igazságszolgáltatási „szatellit-szervek” – reformját. A Belügyminisztérium elkészítette Magyarország bűnözési térképeit, és lezajlott az első országos áldozattá válási és lakossági attitűdkutatás.¹⁸ Elkészült a Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiája (TBNS), amely a biztonságot közösségi „közös tulajdonként” fogta fel. A társadalmi bűnmegelőzést állami szerepvállalás mellett zajló szakmai és civil mozgalomként definiálta, amely a társadalom legkülönbözőbb szereplői (központi és helyi kormányzati szervek, települési önkormányzatok, civil szervezetek, egyéb nonprofit és forprofit szervezetek, gazdasági szereplők, állampolgárok és közösségeik, egyházak stb.) között megvalósuló együttműködésre épül.¹⁹ A bűnmegelőzést a társadalompolitika részeként értelmezve egyaránt szerepet szánt (1) a bűnokokat gerjesztő folyamatok alakításának, (2) az áldozattá válás megelőzésének, illetve (3) a bűnalkalmak csökkentésének. Eszközei között elsősorban az intézmény- és jelzőrendszer fejlesztése, illetve a specializált programokra vonatkozó javaslatok szerepelnek. Mérsékelt szerepet azonban a punitív természetű vagy tisztán kontrollalapú technikáknak is szánt.

Bár a Stratégia kevésbé volt sikeres az intézményi reformok beindításában, igen eredményesnek bizonyult a bűnmegelőzési modellprogramok inicializálásában. Ugyanakkor igen kevés információ van arról, hogy a bűnmegelőzési programok ténylegesen milyen hatást gyakoroltak a helyi közbiztonságra, illetve a helyi lakosok biztonságérzetére.

A biztonságérzet alapja a szociális biztonság

A biztonságérzet hiánya és a szociális biztonság sérülékenysége összekapcsolódó tünetek, bár nem oksági kapcsolatban, de összefüggésben lehetnek a bűnelkövetéssel. Hazánkban Gönczöl vizsgálatai bizonyították,

¹⁸ IRK 2004.

¹⁹ Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiája 2003.

hogy a deviancia szempontjából a legnagyobb nyomás a periférián elhelyezkedő társadalmi csoportokra nehezedik, ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a hátrányos helyzet elemei nem önmagukban bűnkeltő tényezők. A szegénység ugyanis nem csak az alapvető szükségletek kielégítésének korlátozottságát jelenti, de egyben a sikertelenséget konzerváló, és azt generációkon keresztül is átörökítő létforma.²⁰ Ferge is szoros kapcsolatot talált a bűnelkövetők száma és a munkanélküliség, illetve az aktivitás különböző mutatói között.²¹ A hazai kutatási eredmények tehát több oldalról is megerősítik, hogy a hátrányos helyzet különböző dimenziói felhajtóerőként működhetnek a bűnözés alakulásában. Az általános iskola befejezése után a roma gyerekek 15%-a nem folytatja tanulmányait, míg a továbbtanulók 57%-a szakképző intézménybe megy, és csak 20%-a tanul középiskolában. A roma fiataloknak mindössze 2%-a tanul felsőoktatási intézményben. A becslések szerint 1999-ben a tanköteles korúak 11%-a volt roma, és napjainkban közelít a 20%-hoz.²² Tudjuk, hogy a hátrányos helyzetű rétegek egyik legfőbb problémája az iskolarendszerből való korai távozás. A hazai vizsgálatok folyamatosan azt mutatják, hogy szokatlanul nagy a különbség az össznépesség és a gyerekek szegénységi arányában: 2009-ben az össznépesség 15%-a, a gyerekes családokban élők 28%-a élt a jövedelmi szegénység fenti küszöbe alatt. Erős a gettósodás és az etnikai alapú kirekesztés. 2008-ban a gazdagabb és jobb szociálpolitikai rendszerű országokban a deprivációs²³ arány 2–15% között volt, Magyarországon 26%. Az EU tagországai között ennél rosszabb arányt csak Bulgáriában, Romániában, Lettországbán és Litvániában mértek.²⁴ A társadalmi kirekesztés a kelet-közép-európai országokban egyidejű cselekvésként írható le: a befogadó szóhasználat és a kirekesztés gyakorlata együtt érvényesül. 2000-ben a felnőtt népesség 55%-a, 2005-ben pedig már 62%-a értett egyet azzal az állítással, hogy „bűnözési hajlam a romák vérében van”.

²⁰ GÖNCZÖL 1991.

²¹ FERGE 2000.

²² RomNet 2011.

²³ Depriváltak azokat a családokat tekintik, amelyeknél a „fontosnak” tekintett javak és szolgáltatások (például van-e elég pénz legalább minden másnap húsfételre, lakászsírsíre, a lakás megfelelő fűtésére, évi egy hét nyaralásra, vagy van-e WC, mosógép, színes tv, telefon) körében egyidejűleg áll fenn négy vagy több hiány.

²⁴ FERGE 2011.

A bűnözéskontroll újabb fordulata

2010-ben a magyar bűnözéskontroll ismét új irányt vett. A közbiztonsággal kapcsolatos intézkedéscsomag (2010. évi LXXXVI. tv.) kibővítette az elzárással szankcionálható szabálysértések körét, és lehetővé tette a fiatalkorúak elzárását. A közoktatási törvény 16 éves korra szállította le a tankötelezettség felső határát. 2011 áprilisában a kormány létrehozta a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsot, és új koncepció lépett a korábbi bűnmegelőzési elképzelések helyébe. A bűnmegelőzés középpontjába a harmadlagos bűnmegelőzés eszközrendszere került, és az elrettentés vált elsődlegessé – bár a törvényi szigorítást sem a bűnözési helyzet, sem pedig a szigorítások várható jogalkalmazói és kriminológiai hatása nem indokolta. Az ismertté vált bűncselekmények száma, és különösen a „három csapás” célcsoportját jelentő erőszakos bűncselekmények száma a 2000-es évek eleje óta folyamatosan és jelentősen csökkent.²⁵

A második Orbán-kormány bűnmegelőzési elképzeléseit tartalmazza a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (NBS), amely középtávú szakpolitikai stratégiai célokat határozott meg. Alapvető céljai között a közrend erősítését, a közterületek biztonságának fokozását, a bűnözés mennyiségi visszaszorítását, a bűnözéssel okozott károk enyhítését, a családok biztonságának növelését – végső soron az állampolgárok biztonságérzetének javítását célozza. A bűnmegelőzés első számú szereplője a rendőrség, így a kormány rendszetpolitikai szándékát tükröző stratégiában több helyütt is kifejeződik a közösséget szolgáló rendőrség víziója, még a közösségi rendszet eszmérendszere is – értékeli az új célokat Budavári Árpád.²⁶ Az NBS működése alatt tovább erősödött a rendészeti bűnmegelőzés szemlélete, amelyben a bűnmegelőzés elsődleges aktora az állam, és amely a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsra és a rendőrségre osztja a bűnmegelőzés főszerepét, és ezzel jelentősen eltérő felfogást érvényesít a korábbi megelőzési szemlélettel szemben. Az is tény viszont, hogy az NBS koncepciója a hosszú távú célok kétéves részcélokra bontásával gyakorlatiasabb megközelítésű. Mint azt Budavári értékelése is jelzi, „a közösségi rendszet »becsempészése« a bűnmegelőzés hazai eszköztárába nem volt és nem is lehetett sikeres, hiszen az állam nem állt teljes mellszélességgel mögötte. Nem átfogó közbiztonsági stratégiában, hanem a bűnmegelőzés szakpolitikai koncepciójában deklarálta fontosságát.”²⁷

²⁵ KEREZSI 2020.

²⁶ BUDAVÁRI 2023.

²⁷ BUDAVÁRI 2023.

2023. július 19-én megjelent a kormányhatározat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2024–2034) és a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2024–2025. évekre vonatkozó intézkedési tervéről.²⁸ Az (új) stratégia fontos célokat azonosít, de a súlypontok kevésbé változtak: a bűnmegelőzés továbbra is „állami” feladat. Sok mindent meg kell változtatni ahhoz, hogy semmi se változzék! A fiatalokkal kapcsolatos intézkedések alapvetően a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló 2011/93/EU európai parlamenti és tanácsi irányelvben foglaltakra alapozódnak, az intézkedési terv a megvalósításnál – nem véletlenül – külső forrásra számít. Elmozdulás érezhető abban, hogy mintha kisebb lenne a súlya a rendőrségnek, mint a bűnmegelőzés központi aktorának. Mindazonáltal szimptomatikus, hogy az intézkedési tervben foglalt célok közül egyetlenél szerepel finanszírozási megfontolás: a vármegyei bűnmegelőzési tanácsok létrehozásánál.

Összefoglaló következtetések

A társadalmi bűnmegelőzés helyzete Magyarországon plauzibilis. Az elmúlt húsz évben többször is úgy tűnt, hogy itt is létezik hivatalos definíciója a társadalmi bűnmegelőzésnek. Utóbb mindig kiderült, hogy a megfogalmazott definíció „kéreszéletű” szóvirág volt, s a bűnmegelőzés fontosságát felülírták az újonnan megfogalmazódó politikai szándékok. Az elmúlt 10–13 évben a társadalmi prevenció szemléletéről a bűnmegelőzés elnyomóbb és szituációra épülőbb megközelítése felé való elmozdulás tapasztalható. A „biztonság privatizációja” folyamatban van Magyarországon, a személy- és vagyonbiztonsággal kapcsolatos újabb aggodalmak következményének a magánbiztonsági alkalmazottak számának óriási növekedése tekinthető.²⁹ Budavári rendészeti kutatásai jelzik, hogy azok az országok, amelyek az ezredfordulón egységes nemzeti rendőrségeket hoztak létre, trendszerűen erősítik meg a helyi biztonság őrzésében érdekelt komplementer rendészeti szervezeteket.³⁰

²⁸ Lásd: 1291/2023. (VII. 19.) Korm. hat. a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2024–2034) és a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2024–2025. évekre vonatkozó intézkedési tervéről.

²⁹ LIPPAI–CHRISTIÁN 2023.

³⁰ BUDAVÁRI 2023.

Mi az oka, hogy Magyarországon a közösségi bűnmegelőzés lábra nem tud kapni?

201

Elgondolkodtató, hogy az önkormányzatok túlnyomó része ma is a szituációs eszközök alkalmazását tartja a bűnmegelőzés lényegének. Ad gépkocsit a helyi rendőrségnek, fizeti a szabadidős rendőrök túlórapénzét stb., és ezzel „letudja” a közbiztonsággal kapcsolatos feladatait. Pedig a helyi biztonsággal kapcsolatosan megszámlálhatatlan mennyiségű információ gyűlik össze a hazai önkormányzatoknál is. A kutatási tapasztalatok azt jelzik, hogy az önkormányzati ügyosztályok hihetetlenül sokat tudnak, és nagy mélységben ismerik a saját területük problémáit, de csak abban a szeletben, amellyel az ügyosztály vagy egység foglalkozik. Ezek az információk nem „érnek össze”, nem értékelik azokat többféle szempont szerint, és nem próbálják közösen hasznosítani a helyi közösség biztonságának fokozása érdekében. Az ügyosztályok és a bizottságok között nincs meg az átjárás, hogy ezek az ismeretek, tudások a hosszú távú tervkészítés során is hasznosulhassanak.³¹ Úgy is fogalmazhatunk, hogy az önkormányzat a tervezésnél „tereptárgyakban gondolkodik”. Pontosan meg tudja mondani, hogy a ciklus végére hány km útburkolat lesz megjavítva, hány km csatorna lesz, hol újítják fel a távfűtést stb. De ha például egy helyi polgármesterjelölttől azt kérdeznénk meg, hogy 10 év múlva milyen lesz a település társadalomszerkezeti megoszlása, miként fog változni a gyerekek helyzete, hány szegénységben élő család lesz, hány a középosztályhoz tartozó – nos, akkor erre nem biztos, hogy választ kapunk. A bűnmegelőzés, és annak különösen a hosszú távú, a társadalom fejlesztését célul tűző eszközei pontosan ezt a hosszú távú és az emberekben való gondolkodást jelentik.

Felhasznált irodalom

- BARABÁS, Andrea Tünde (2004): General Victimology, Latency. In IRK Ferenc (szerk.): *Victims and Opinions I*. Budapest: National Institute of Criminology, 161–201.
- BEZERÉDI Imre (2023): *A rendszerváltást követő kriminálpolitika rendőrségre gyakorolt hatása*. Doktori értekezés. Pécs: PTE Jogtudományi Doktori Iskola.
- BONDESON, Ulla V. (2003): *Nordic Moral Climates. Value Continuities and Discontinuities in Denmark, Finland, Norway, and Sweden*. Transaction Publishers.
- BORBÍRÓ Andrea (2011): *Kriminálpolitika és bűnmegelőzés a késő-modernitásban*. Doktori értekezés, kézirat. Budapest.

³¹ KERESZSI et al. 2003.

- BORBÍRÓ Andrea [é. n.]: *Bűnmegelőzés, társadalmi bűnmegelőzési stratégia és az erre vonatkozó nemzetközi követelmények*.
- BUDAVÁRI Árpád (2023): *A reform és a közösség alapú működés kilátásai a magyar rendészetben*. Doktori értekezés. Budapest: NKE Rendészettudományi Doktori Iskola.
- CRAWFORD, Adam (1999): Questioning Appeals to Community within Crime Prevention and Control. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 7(4), 509–530.
- DG PRESS (2003): *Analysis of Public Attitudes to Insecurity, Fear of Crime and Crime Prevention*. Results of Eurobarometer 58.0 (Autumn 2002). European Commission Directorate-General Press and Communication. Communication Media and Services. Opinion Polls, Press Reviews, Europe Direct. DG PRESS B/1/UTM D(2003).
- FERGE Zsuzsa (2000): A szétszakadó társadalom. *Belügyi Szemle*, 38(6), 3–17.
- FERGE Zsuzsa (2002): *A társadalom, amelyben élünk*. Mindentudás Egyeteme, 13. előadás, 2002. dec. 9.
- FERGE Zsuzsa (2011): *Az ÉB jelentés tanulságai*. 2011. május 11-én az ÉB jelentés bemutatóján elhangzott előadás. Online: http://www.gyerekesely.hu/index.php?option=com_phocadownload&view=category&download
- FERGE Zsuzsa (2014): A büntető államtól a jóléti államon át a bosszúálló államig. In BORBÍRÓ Andrea et al. (szerk.): *A büntető hatalom korlátainak megtartása: A büntetés mint végső eszköz. Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- GÖNCZÖL Katalin (1991): *Bűnös szegények*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- IRK Ferenc szerk. (2004): *Victims and Opinions I*. Budapest: National Institute of Criminology.
- JUNGER-TAS, Josine (2002): My Hopes for the Future of Criminology in Europe. *Newsletter of European Society of Criminology*, 1(3).
- KÁDÁR András Kristóf et al. (2008): *Szigorúan ellenőrzött iratok. A magyar igazgatási gyakorlat hatékonyságáról és etnikai aspektusairól*. Budapest: Magyar Helsinki Bizottság.
- KERECSI Klára et al. (2003): *Nagyvárosi bűnözés. Bűnmegelőzés Budapest V, IX. és XXII. kerületében*. Budapest: OKRI – Bíbor Kiadó.
- KERECSI Klára (2010): Kriminálpolitikai törekvések és reformok. *Jogtörténeti Szemle*, 12(2), 57–60.
- KERECSI Klára (2020): Trend lesz-e (a jövőben is) a bűnözés csökkenése? *Magyar Tudomány*, 181(5), 577–590. Online: <https://doi.org/10.1556/2065.181.2020.5.2>
- KORNAI János (1996): *Vergődés és remény*. Budapest: KJK.
- LÉVAY Miklós (2009): Társadalmi kirekesztődés és bűnözés. A rendszerváltozás utáni kriminálpolitikai megközelítések Magyarországon és a társadalmi kirekesztődés. In BORBÍRÓ Andrea – KERECSI Klára (szerk.): *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I*. Budapest: Országos Bűnmegelőzési Bizottság.
- LIGETI Miklós (2008): Büntető- és kriminálpolitika, illetve büntetőjog-alkotás Magyarországon 1993–2003 között. I–IX. *Ügyészek Lapja*, 14(1)–15(4).

Mi az oka, hogy Magyarországon a közösségi bűnmegelőzés lábra nem tud kapni?

111
111
111

- LIPPAI Zsolt – CHRISTIÁN László (2023): Újragondolt biztonság, kutatási jelentés. *Belügyi Szemle*, 71(1), 53–76. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.1.3>
- MANKÓ Mária (1999): Bűnös élettörténetek. In SÁNTHA Ferenc (szerk.): *Bűnözés és bűnmegelőzés a válságrégiókban*. III. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga. Kriminológiai Közlemények, különkiadás. Budapest: Magyar Kriminológiai Társaság.
- RomNet (2011): *Jelentés a 2002 és 2010 közötti roma támogatások felülvizsgálatáról*. Online: https://www.romnet.hu/hirek/2011/06/06/jelentes_a_2002_es_2010_kozotti_roma_tamogatasok_felulvizsgalatrol
- SMITH, Celia – Jonathan ALLEN (2004): *Violent Crime in England and Wales*. Home Office Online Report 18/04. Research Development and Statistics Directorate.

Jogforrások

- 1291/2023. (VII. 19.) Korm. hat. a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2024–2034) és a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2024–2025. évekre vonatkozó intézkedési tervéről. Online: https://njt.hu/document/cc/cc74EJR_3934437-3Xo5849.pdf